

QR-kod
maqolaning DOI
sahifasini
ochadi

Мамбетырзаева Несибели
Мухаммедсадиқовна.
Подкастлардағы коммуникациялық
стратегиялар: Интервью жанры
мысалында // «O'zbekiston olimi
ayollarining mamlakat taraqqiyotiga
qo'shayotgan hissi» mavzusidagi
xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
materiallari (Nukus, 2026-yil 9–10-
oktyabr). – Nukus, 2026. – B. 940–
945. – DOI: [https://doi.org/10.66073/](https://doi.org/10.66073/ReFocus-Conf/0910189)
[ReFocus-Conf/0910189](https://doi.org/10.66073/ReFocus-Conf/0910189)

ПОДКАСТЛАРДАҒЫ КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ СТРАТЕГИЯЛАР: ИНТЕРВЬЮ ЖАНРЫ МЫСАЛЫНДА

Мамбетырзаева Несибели Мухаммедсадиқовна,

ҚМУ, Масс медиа ҳам ғалаба коммуникациялар кафедрасы ассистенти
mambetirzaevanesibeli@gmail.com

Аннотация: Бул мақалада интервью жанрының дәстүрий журналистикадан санлы медиаға трансформациясы, подкаст негизин интервью құрайтуғынлығы теориялық ҳам әмелий жақтан дәлилленген. Қарақалпақстандағы бирнеше подкастлар объект сыпатында таңлап алынып, контент анализ жүргизилип, олардың интервью-диалог форматында екенлиги анықланған. Коммуникация процессінде подкастлардың тутқан орны, олар арқалы аудитория менен интерактив байланыс орната алыў стратегиялары көрип шығылған.

Гилт сөзлер: интервью, интерактивлик, подкаст, монолог, диалог, полилог, дискуссия.

Кирисиў: Интервью – интерактивликтің ең жоқары көриниси саналады. Интервью – жанр ҳам мағлыўмат алыў усылы сыпатында әзелден бар еди ҳам жаңа тенденциялар менен раўажланып бармақта. Бүгин интервью масласыўшаңлығы себепли информациялық, аналитикалық, көркем публицистикалық жанрлар топарларына тийисли болып қалды. Конвергент жанр сыпатында интервьюдың интервью-очерк, интервью-сүүретлеме, интервью-эссе киби түрлери де жүзеге келди.

М.Лукинаның классификациясына бола интервьюдың интервью-хабар, оператив-интервью, блиц-интервью, интервью-тергеў, портрет-интервью (профил) киби түрлери бар [1].

Шостак интервьюдің төрт түрін анықлайды: информациялық, эксперт, машқалалы ҳам сәўбет[2]. Интервью формасы бойынша да классификацияға ийе. Н.Г.Богданов ҳам В.А.Вяземский төмендеги түрлерди көрсетеди: интервью-диалог, интервью-монолог, коллектив интервью, интервью-эскиз ҳам анкета [3].

Бундай классификациялардың ҳәр түрлиги интервьюди журналистиканың кең ғалабаласқан ҳам журналистикалық дөретиўшиликте ең көп қолланылатуғын жанр екенлигин көрсетеди.

Бирақ бүгинги күнде «интервью қайсы жанрлар құрамына киреди?» деген сораўға анық жуўап жоқ. О.Қулмурадова «Телевидениеда диалогик жанрларнинг замонавий модификацияси» атлы диссертациясында интервьюды диалог жанрлар құрамына киргизеди ҳам телевидениенің диалог жанрлары сыпатында сәўбет, интервью, ток-шоу, дебатты ажыратып көрсетеди[4].

Методологиясы: Интервью жанрына тоқталғанымыздың себеби подкасттың қәлиплесіу дәуірінде интервью тийкарғы жанрлық негиз сыпатында хызмет етип, кейин ала технологиялық хәм формалық жақтан ғәрезсиз медиа форматқа айланғаны сезиледи.

Хәзирги илимий изертлеулерде подкасттың пайда болыуы 2003-жылдан басланған деген түсиник кең тарқалған. Сол жылы сиясаттаныушы алым Дэвид Лайдон өз блогы арқалы хукимет сиясаты темасында елиуге жақын сәубетлесіу өткерип, олардың текстлик нусқаларын Harvard блогында жәриялаған. Соның менен бирге, усы сәубетлесіулердин аудио нусқаларын Боб Дойлға тийисли SkyBuilders.com сайтының медиа-серверине жүклеген. Солай етип, "интервью-блог тексти-аудиофайл" форматындағы комплексли системалы жантасыу дәслепки рет қолланылып, кейинирек ол дүньядағы биринши подкаст үлгиси сыпатында илимий қолланысқа кирди. Усы тийкарда 2003-жылдың июль айында Дэвид Лайдонның Дэйв Винер менен өткерген сәубетлесіуи подкаст жанрының басланыуы, яғный биринши подкаст сыпатында қаралады (Андоқ, 2025). Бул дәлил подкаст форматының негизинде интервью жанры жатқанлығын тастыйықлап, олардың жанрлық шегарасын анықлаудың илимий әхмийетин және де арттырады[5].

Изертлеу нәтийжелерине бола подкасттың тек ғана мағлыұмат жеткеріуши қурал емес, ал аудитория менен интерактив байланыс орнататуғын қурамалы медиа система екенлиги көринеди. Интерактивлик бул – глобал ызыамлылық сыпатында интернеттиң тийкарғы 3 қәсийетиниң бири саналады. Әйнен интервьюде сол глобал ызыамлылық – интерактивлик күшли. Бул интерактивлик дәстүрий ғалаба хабар қуралларынан түптен парықланады. Санлы медиада интервью тамамланбайтуғын характерге ийе. Мысалы, газета-журналларда белгили бир майданда, радио хәм телевидениеде интервью белгили ўақыт ишинде жуўмақланады. Ал, интернетте болса, ўақыт хәм мәканнан бийғәрез ҳалда интервью аудитория қатнасыўында даўам ете береді.

Нәтийжелер: Дәстүрий интервьюде әдетте еки адам қатнасады, заманагөй интервьюде еки адам қатнасса да кейин ала аудитория көлеми кеңейип кетеди. Нәтийжеде еки адам сәубети – интервью диалог – интервью полилогқа айланады. Жүзлеп, мыңлап адамлар өз-ара сәубетлеседи. Бул жерде пикирлер таласы, хәр түрлилиги көринеди. Комментария бөлиминде тек интервью алып барыушы журналист хәм қахраман пикири емес, көпшиликтиң пикири қосылады. Нәтийжеде аудитория жүдә кең қамраўлы мағлыұматқа ийе болады. Бул жаңа тенденция болып, қосымша мағлыұматты (гейде тийкарғы мағлыұматты) аудитория ўәкиллери береді. Мысалы, Youtube тармағында берилген бир подкастқа пикир социаллық тармақлар арқалы да тарқалып, бул өз гезегинде мағлыұмат алмасыўын шексиз дәрежеде кеңейтеди. Перийзат Аяпбергенова алып баратуғын «Kunde like» подкастының 2025-жылы 22-декабрь санында «Хәммениң өз ҳақыйқаты бар» атамасында блогер Муқаддас Назарова менен сәубет шөлкемлестирилген. Бул подкастқа таянып, аноним Психолог авторлығында “Сөз маржаны” телеграм каналында [25.12.2025 20:43] “Хәммениң өз ҳақыйқаты бар”- дегени не өзи?” атлы мақала шығады.

Онда төмендегише пикирлер айтылады: «Мен айырымлардың подкастларын тыңлап көрейин деп тыңласам, олардың халыққа айтып атырғанларында халықтың санасын, билимин өсиретуғын, дүньяқарасын кеңейтетуғын бирде-бир түйирли пикир таба алмадым. Жақында бир подкастқа қойылған «Хәммениң өз ҳақыйқаты бар»-деген темасының аты дыққатымды тартып, бул бойынша пост жазыуым керек екен деп есапладым:

Бул өмирдеги бәрше жалғанлар, бахытсызлықлар, кеселликлер, урыслар, қырғыншылықлар мине усы «Хәммениң өз ҳақыйқаты бар»-деген жалғаннан пайда болған. Фашистлердин де сол гезде өз ҳақыйқаты болып, олар 20-әсирде қанша қырғыншылықлар қылды. Коммунистлердин де өз ҳақыйқаты болып хәм бул ҳақыйқаттан қаншадан-қанша адамлар қамалды, репрессияға ушырады, сүргин қылынды, сонша жыл дауамында халықлар қыйналып жасап, бул ҳақыйқаттың жалған екенин билиўге 70 жыл кетти.

Хәр кимнің өз ҳақыйқаты болмайды, хәр кимнің өз жалғаны болады...

Сол подкаст бойынша жазылған постқа да көплеген пикирлер билдирилип, бийтаныс адамлардың диалогы узақ дауам еткен хәм еле де дауам ете береді.

Солай етип, интервью форматы – подкаст коммуникациясының монологлық, диалоглық, полилоглық көринислерин өзінде бирлестирген, тыңлаушы менен көп қатламлы (тиккелей хәм тиккелей емес) байланыс орнатыушы гибрид коммуникациялық система сыпатында тәрийиплениуи мүмкин хәм эне усы өзгешеликлери себепли ол заманагөй медиа майданында ең кең тарқалған хәм нәтийжели формат сыпатында қәлиплести.

Подкаст түрлери көп болса да Өзбекстан, Қазақстан, Қарақалпақстан мысалында алып қарасақ, подкаст көбирек интервью – диалог форматында ушырасады. Қазақстан медиа тарауында подкасттың рауажланыуына салмақлы үлес қосқан контент жаратыушы хәм изертлеуши Айнел Әмирхан «Атың шықпаса, подкаст жаса» атлы мийнетинде подкаст кеңислигиниң жанрлық структурасына итибар қаратып, төмендегидей жуўмақ жасайды: «Қазақстанда подкастларды тыңласаңыз, көбинесе сәўбет түриндеги подкастлардың басым екенин көресиз, деген менен гүрриң хәм монолог түриндеги подкастлар да бар»[6].

Подкаст форматларын коммуникативлик субъектлер саны хәм олар арасындағы рольдин бөлинуи тийкарында үш тийкарғы түрге ажыратыу мүмкин: монолог, диалог хәм дискуссия (сәўбет) форматлары. Бул форматлар дүзилислик белгилери, техникалық шөлкемлестирилиуи хәм мазмунлық өзгешеликлери менен өз-ара парықланады[7]. Монологлы подкастта коммуникация субъекти биреу – подкастер эпизодты жеке өзи алып барады, ал тыңлаушы болса физикалық жуўап бере алмайтуғын "үнсиз" тәреп сыпатында қатнасады. Бирақ бул формат тил билими көзқарасынан толық бир тәреплеме есапланбайды: Подкастер көбинесе тыңлаушыға тиккелей мүрәжат етиуши сөйлеу қуралларынан пайдаланады, бул болса жасырын диалогизм қубылысын пайда етеди – реал жуўап жоқ болса да, сөйлеу дүзилиси диалоглық қәсийетке ийе болады. Тыңлаушы қыялый "сәўбетлес" ролин атқарады, бул болса подкасттың интимлик эффектін және де күшейтеди.

Қарақалпақ интернет сегментинде монолог подкастлары жоқ. Бул көбірек storytelling жөнелисине туўра келеди. Ўзбек интернет сегментинде де монолог подкастлары дерлик ушыраспайды, лекин контентлер бар. Жеке инсанлар түрли темаларда өз тәжирийбе ҳәм пикирлери менен бөлиседи. Әсиресе диний баянатлар монолог подкастлардың ең жетик көриниси саналады. Бул типтеги контентлер подкаст деп атама алмаса да монолог подкаст талабына жуўап береді. Оларда белгили бир тема бар, даўамлылық бар, эпизодлық жақсы ҳәм ҳақыйқый тыңлап жүрийге арналған, қыялды бөлетуғын, шалғытатуғын визуализация жоқ. Келешекте қарақалпақ интернет сегментинде китаплар (ибратлы ўақыя, гүрриң етиў) бойынша, диний темаларда монолог подкастларын ислеп шығыў мүмкиншилиги бар.

Диалог форматындағы подкаст – бул еки адам қатнасуғын формат. Көбинесе сәўбет жанры менен байланыстырылады. Бул форматта алдыннан белгиленген тема тийкарында пикир алмасады. Талқылаў ҳәр түрли формаларда: сораў-жуўап, биргеликтеги анализ формасында өтиўи мүмкин.

Дискуссиялық подкаст – үш ямаса оннан артық адам қатнасуғын формат. Бунда сәўбет элементлеринен кең пайдаланылады. Модератордың қатнасыўы мазмунлы ҳәм системалы дискуссия ушын әҳмийетли. Ол талқылаўды бағдарлайды ҳәм сөйлеў тәртибин тәмийинлейди.

Қарақалпақстан интернет сегментинде көбірек Youtube платформасында диалоглы ҳәм дискуссиялы подкастлар таңланған тема актуаллығы, субъектлер қатнасына бола теорияға мас келмейди. Бизде “Erkin podcast”, “Kino podcast”, “Sawbet podcast”, “Jolshi juldiz”, “Kunde like” подкастларында диалог формасы гүзетилсе, “Orta podcast”тың алдыңғы санларында еки баслаўшы болып, подкаст мийманы ретинде гейде бир ямаса бирнеше мийман шақырылатуғын еди. Ал соңғы Шухрат Саидахмад алып барған санлары болса диалог форматында таярланбақта. “Olaw ishinde” подкастында болса бир мийман шақырылады, еки ямаса үш подкастер болады.

Бизде үшінши түрдеги сап дискуссиялық подкастлар дерлик жоқ. Бир актуал мәселени ортаға алып, биргеликте талқылайтуғын, оның себеп-ақыбетлерин, кери ямаса унамлы тәсирин түсиндирип беретугын ямаса шолыў характериндеги дискуссияларға мүтәжлигимиз бар. “Orta podcast”, “Kunde like” подкастларының бирнеше мийман шақырылған айрым санларының эпизодларында киши дискуссиялар гүзетилип турады. Деген менен бул тенденцияны еле де раўажландырыў керек.

2024-жылы 22-марттан биринши санын аудиторияға усынған «Еркин подкаст» баслаўшысы Исламбек Хиялов подкастын усылай баслайды: «Бул подкастта анық бир мақсетке ийе сораўлар болмайды. Тек екеў ара еркин сәўбет болады». Бул контентти ChatCast деп атаған мақул. Мийманға шексиз дәрежеде еркинлик бериледи, сонлықтан ол көбірек өзи, искерлиги ҳаққында сөзлеп береді. Анық жөнелис, мақсет болмағанлығы себепли подкастта интерактивлик жүдә төмен, аудитория – көрийшилер, тыңлаўшылар саны аз.

Негизи подкастта тыңлаўшы подкастты таңлаўда актив субъект сыпатында қатнасады – тема, формат ҳәм ҳатте эпизод даўамлылығын өзи

белгилейди, бул болса дэстүрий эфир медиасынан пүткиллей парықланады. Сонлықтан подкаст эпийайы интервью болып қалмауы керек.

Усы критерийлерден келип шығып, қарақалпақ подкастларын анализлеп көремиз. “Orta podcast” рэсмий емес, аўызеки сөйлеў стилинде блогерлер, актёрлар, эстрада жулдызлары менен еркин сәўбет форматындағы подкаст. Назира Мамбетшарипова басшылық ететуғын “Olaw ishinde” подкасты рэсмий усылда, жәмийетлик искерлер, түрли тараў ўәкиллери менен сәўбет негизине қурылған. Бул контентти жетилистирип, белгили бир жөнелис, анық тематика белгиленсе эксперт подкасты болады. “Künde like” подкастының өзине тәнлиги бир ямаса бирнеше мийман подкастқа мирәт етилиўи мүмкин, стили – рэсмий емес, аудиториясы жаслардан ибарат, стандартластырылған сораўлар негизинде жобаластырылған жойбар. «Góje» подкаст қарақалпақ интернет сегментинде рус хәм қарақалпақ тиллеринде алып барылатуғын подкаст болып, арнаўлы тема әтирапында белгили бир мийман шақырылады, диалог форматы хәм хәр қыйлы форматтағы эпизодлардан ибарат. Бул Қарақалпақстанда ислеп шығылған биринши подкаст болса да, подкаст талапларына жуўап беретуғын, интерактивлик күшли жақсы контент деп айта аламыз.

Сондай-ақ, қарақалпақ тилинде “Sáwbet podcast”, “Erkin podcast”, “Qarashay podcast”лары да бар болып, аудиториясы аз, интерактивлик төмен. Бул подкастерлер аудитория менен тығыз ислесиўи, пикир-усынысларды үйрениўи зәрүр.

Интервьюдеги әҳмийетли стратегиялардан бири – монолог хәм диалог элементлериниң үйлесиўи саналады. Интервью форматының монологлық хәм диалоглық коммуникацияның синтези сыпатында көринис табыўының тийкарғы дәлили – мийманның узақ жуўаплары менен баслаўшының диалоглық интервенциясы арасындағы өз-ара тәсир болып табылады. “Jolshi juldiz”, “Kino podcast”, “Erkin podcast”лардың узақ минутлық эпизодларында бул қубылыс айқын көзге тасланады: баслаўшы кең қамтыўлы ашық сораў береді, соң мийманға узақ, үзликсиз гүрриңлесіў мүмкиншилигин усынады. Бул негизи монологлық характерге ийе (бирден-бир сөйлеўши субъект, сызықты баянлаў структурасы). Бирақ бул монолог «таза» ҳалында даўам етпейди: баслаўшы ўақты-ўақты менен қысқа тастыйықлаўшы репликалар, анықластырыўшы сораўлар хәм эмоционаллық реакциялар арқалы монологты «жанлы» сәўбетке айландырады. Нәтийжеде пайда болатуғын текст лингвистикалық жақтан аралас модель есапланады – тийкарғы информация ағымы монологлық болса да, оның структурасы хәм ритми диалоглық механизм арқалы басқарылады. Бул қубылыста мийман еркин сөйлеп атырғандай көринсе де, баслаўшы сәўбеттиң улыўма бағдарын қадағалап отырады.

Көп мийманлы хәм панель көринисиндеги интервьюларда болса коммуникативлик система және де қурамаласады. Буған мысал сыпатында “Kunde like”, “Orta podcast”лардың байрам санларын алып қараўымызға болады. Мәселен, бир баслаўшы емес, ал бир топар қатнасыўшы (турақты ағзалар хәм мирәт етилген мийман) бир ўақыттың өзінде сәўбетке қатнасады,

бунда үш түрли коммуникациялық бағдар параллель түрде бар болады. Бундай форматта мийманның монологлық жууабы турақлы түрде бир неше тәрептен «бөлиниўи» мүмкин, бул болса, бир тәрептен, сәўбеттиң тәбийғыйлығын арттырса, екинши тәрептен, баслаўшының фасилитатор сыпатындағы ролин және де қыйынластырады. Солай етип, интервью форматының ишки структуралық динамикасы – таза монологлық ямаса таза диалоглық схемаға сыймайтуғын, турақлы түрде бир модельден екиншисине өтип туратуғын гибрид коммуникативлик система екенлигин көрсетеди.

Жуўмақ: Өткерилген изертлеўимиз интервью форматының подкаст коммуникациясы шеңберинде тек ғана ең кең тарқалған формат емес, ал коммуникативлик жақтан ең қыйын хәм бай формат екенлигин көрсетеди. Монологлық хәм дискуссиялық форматлар менен салыстырғанда, интервью-диалог форматы олардың екеўиниң де өзгешеликлерин өзінде синтезлейди. Бирақ булардың барлығын подкастер-мийман арасындағы асимметриялық роль бөлистириўи арқалы басқарылатуғын ҳалда әмелге асырады.

Соны да атап өтиў керек, бул изертлеў шеңберинде подкасттың коммуникациялық мүмкиншилиги тек ғана интервью түри мысалында талланды, демек, онда анықланған өзгешеликлер тиккелей усы форматқа тийисли. Подкасттың жынаят, нарратив хәм басқа да түрлерин де қамтып алыўшы кеңирек салыстырмалы изертлеўлер подкастты тутас, көп қырлы хәм өзине тән жаңа медиафеномен сыпатында толық илимий тийкарлаў мүмкиншилигин береди.

Пайдаланылған әдебиятлар

1. Лукина М. Технология интервью: учебное пособие, М.: Аспект-Пресс, 2008
2. Шостак М. И. Журналист и его произведение, М.: 1998
3. Богданов Н. Г., Вяземский Б. А. Справочник журналиста. – СПб.: 1961.
4. Құлмурадова О. Телевидениеда диалогик жанрларнинг замонавий модификацияси, Тошкент.: 2023
5. Andok, M. (2025). Podcast – The Remediation of Radio: A Media Theoretical Framework for Podcast Research. Journalism and Media, 6(1), 7. <https://doi.org/10.3390/journalmedia6010007>
6. Салыхова, Б., Әмірхан, Ә. Атың шықпаса, подкаст жаса. Пайдасы бар подкаст шеберханасы. – Алматы: Alqa Publishing,
7. 2023. – 176 б. Петрова, А. (2025). Виды и жанры подкастов. – URL: <https://vc.ru/media/1756037-vidy-i-zhanry-podkastov>